

Henri DUHAU
SENPÈRE
Tél 54 10 44

1982/5/29

Aita LAFITTE
Euskeltzaina
UZTARITZE

Jeun Kalonje Agurgarria

Goresmenik bizienak Honoris Causa titulua gatik. Gure alde hausteko Jeunttoek noiz eskainiko dautzute horrenbeste ere ?
Joan den egunean hor ibili nitzazu...elferrik. Ez kexe horregatik, Senpere - Uzteritzeko oihanen zehierkatze bera ere ez ote da etsegin bat ?

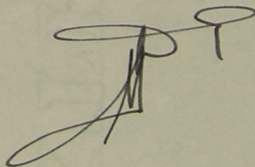
Bizpahiru gauza banituen aipatzeko :

- lehenik eskaini Beskoiztar aphez (1) betek Bonaperti igorri gutuna xehetasun batzuekin
- huna bestalde katixima bat aphez horrek berak Beskoitzeko euskalkian emana. Fotokopia frango hitse izanik 50 bat *hitz* ezin irakurtuz *erina* idatz mekanikari kopiatzeko.

Zuk, ba ote zinueke katixime hau inprimetus bistan da ? Iduritzen zeit horrela erreski hatzeman neazkeela, guziak, hitzez-hitz eta lerroz-lerro, den bezala emsiteko.

Bertzalde 4. horrialdean irakur ditzake : "qu'ayant accepté la mission de traduire le présent opuscule dans le pur idiome de Biscous et pour les expressions et pour les idées" Biziki interesgarri litzaidake bien arteko konparaketa bat egitea beraz, zeren, duela hilabete izan duten katixime hau eskuan ukan benu lehenago zonbeit oren eta oren irabaziko nituen ortografian berean; *nahiz horako pondu guzietan bat ez izan* - - - -
Aitzinetik eskerrak bihurtzen daukitzut ahentzi gabe oren arte ere ekarri dautezun laguntza guzia.

Agur bero bat !

(1) Apez hau luzaz aipatzen du Emile Larre-k Aiherreko historian 97. orrialdean

Henri DUHAU
SENPERE

1982/11/09

Aita Lefitte Euskeltzaina
Uztaritze

Jeinkoak deutzula egunon !

Gure ezken herremenetan ez dugu elger editu ; ene lanaz emen duzun ikuspenean ADITZ IZENAK falta direla diozu. Alta 70/71 orrialdeetan banuen zerbeixka ezarririk ; hain xuxen ez zen taularik harek beino gehiago zure behakos esketzen zuenik. Dударik ez da ez zintuzkedala eski ohartarazi.

IBIL/GORDE/BETE eta sbar... kausituko ditutzu heinbat artarekin jarriak. Heetik IRAULDEN eta bertze batzuek mereziko zuketen zenbeit xehtasun. Beinen hortan utzi ditut behingo...

Beti hor ez ibiltzeko zure nardatzen, jakinik gainera aste hatsarretan HERRIA kasetarekin zebiltzala, berez neronek hartu dut egiazko ausertzia ADITZ IZENAZ ari zen zatiño haren kentzeko: ordu baita ene lana igor dezadan eta gutunaren segida ontse dohala iduritu baitzait hura kenduta ere.

Bertzelde DAUZKITZUN bat kausitu dut, nik DAUZKITZUTEN jarriko nuen tokian ; ez jakinez zer egin hole-hole utzi dut. Agian gaineretikoak bederen ongi ulertu ditudala...

Lekuan egiaztatzeko denborerik ez badut izan ere, uste dut erran diezazukedala : sor(t) eta legun(t) T-rik gabe derabilzkigula Beskoitzen. Adibidez : sorra(r)azi, la(g)un dezan eta sbar... on-tu T-rik gabe, eta lot-u T-rekin bistan da.

Milesker bihotz-bihotzetik ; nik zure beharra ukaites, zuk enea beino segurrago izanik ere, derrautzut nahi duzun arte !

ADITZ-JOKOETAN (conjugaisons) ADITZ bezala erabiltzen diren batzu ; denbora berean erakutsiz nola ADITZ ERROAK (Aditz nagusiak ?) "PARTIZIPIOTZEN" diren Beskoitzen. (Ikus ere ADITZEN ERABILKERA BATZU 69. hostoan).

ADITZ ERROA	ADITZ DEKLINATUA (DERIVATUA ?) (= PARTIZIPIOA)		
hurbil, ken, gal, lagun, jabal, afal, bazkal, haskal, bil, apal, zahal, hel, ernal, apain, bipil, xuxen	hurbildu	hurbiltzen	hurbilduko
aipa, altxa, maita, adi, salba, narda, erasia, beha, buha, distira, har, larderia, hunki, bezti, irakur (1), gorde, guaita, sar, sor, garbi, geldi, argi, leher, berri, lan, iduri, izar, pausa (2), erdi, para, paga, presta, onhar, xeha, harri, usa, pasa (3), makur, handi, gabe, etsi, gose, beila, oldar, kausi (4), ur, mintza, eihar, ezaqu(t)	aipatu	aipatzen	aipatuko
motz	moztu	mozten	moztuko
huts	hustu	husten	hustuko
ikus, ikas, haz, buluz, jos, has, eros, nahas	ikusi	ikusten	ikusiko
ahantz, deitz, utz	ahantzi	ahantzen	ahantziko
ebats, ihets, hets, sinets, hauts, erakuts, inthorrots	ebatsi	ebasten	ebatsiko
igor, ekar, iratzar, irakur (1)	igorri	igortzen	igorriko
eror	egori	erortzen	eroriko
ausik, atxik, aurdik	ausiki	ausikitzen (5)	ausikiko
jeik	jeiki	jeikitzen	jeikiko
ibil, itzul, jal (6), ar, ixur (7), estal	ibili	ibiltzen	ibiliko
iraul	irauli	iraultzen/ den	irauliko
nahi, behar, ahal	nahi		nahiko
uste	uste		usteko (?)
bete, itho, bizi, erre, busti	bete	betetzen	beteko
hil	hil	hiltzen	hilen
erran, juaan, eman, hatxeman, ukan, izan	erran	erraiten (9)	erranen (8)
jo	jo	joiten	joren (10)
etzan, jan, edan	etzan	etzaten	etzanen (11)
erein, irauin, hutsegin, galdegin, egin, jin	erein	ereiten	ereinen

- (1) eta (1) bi moldetan erabil ditake.
 (2) pausatzen edo pausten
 (3) pasatzen edo pasten
 (4) kausitzen edo kausten
 (5) ausikitzen edo ausiiten , atxikitzen edo atxiiten, aurdikitzen edo aurdiiten
 (6) jaltzen edo jalten
 (7) ixurtzen edo ixurten
 AHOSKATZEAN : (8) erraan, juaan, emaan, hatxemaan, ukhaan, izaan
 (9) edo erreiten edo erten
 (10) joon
 (11) etzaan, jaan, edaan
 r b k galtzen direla.

Kasu ! aintzineko hostoan ADITZ deitu ditugun horik denak ez baitire aditz jokoetan, edozoin, edozointan sartzen ! Ikusi behar noiz, zer erabil ditakeen. Ez gire hemen gramatika egiten hasiko -gure helburu nagusia hitzen BILTZEA baita lantto huntan gireno bederen- halere, nor edo nor interesa litakeelakoan, tableu HASTAPEN bat ezartzen dugu, gero osatzeko eta xuxentzeko gisan.

Huna larri-larria, salbuespenak eta xehetasunak bertze aldi batetako utziz :

Aintzineko hostoan diren Aditz horietarik		IZAN (iragangaitza)		UKAN (iragankorra)	
		NOR	NOR/NORI	NOR/NORK	NOR/NORI/NORK
andana bat, sail guzietan joaiten (INPERATIBOAN han ez denak)	hurbil	X	X	X	X
	joan	X	X	X	X
	itzul	X	X	X	X
	gal	X	X	X	X
	jal	X	X	X	X
	ar	X	X	X	X
	gorde	X	X	X	X
	ken	X	X	X	X
	ibil	X	X	X	X
Zonbeitño IZAN sailean bakarrik	jin	X	X		
	izan	X	X		
Bertze zonbeit UKAN sailean bakarrik	nahi			X	X
NOR/NORK sailean bakarrik	uste			X	
	maita			X	
Bertze asko berriz berriz UKAN sailekoak bainan IZAN sailean ere sartzen direnak AHAL aldietan edo BALDINTZETAN eta zonbeit aldiriz INPERATIBOAN ere	iraun	/		/	X
	igor	/		X	X
	jo	/		X	X
	eman	/	/	X	X
	ahantz	/	/	X	X
	ixur	/	/	/	X
	aurdik	/		/	X
	bipil	/		X	X
	bil	/		X	X
	sinets	/		X	X
	ukan	/		/	
ikus	/		X	X	
HURA delarik	iduri		/	/	
	busti	/	/	X	X

Bertze kasu asko badelarik : hots, birden lantto baten gaia orobat ?

X Bertzalde HURBILDU mugatzen ahal da eta gero DEKLINA ditake :

1 S HURBILDUia

1 P - iak

2 P - iek eta abar...

HURBILTZE, aditz izena (infinitif), ere, muga ditake eta gero deklina :

1 S HURBILTZEku

1 P - kuk

8 S - kun

6 S - kuarekin

P - kuekin eta abar...

Haatik, orduan, hauk denak ez litazke gehiago PARTIZIPIO deitu behar ; mugatuz geroz IZEN ARRUNTAK dire (naski ?) eta hauekin litohazkeen ADITZ LAGUNTZAILEAK deitu behar ginuzke (naski segurik ?) ADITZ OSO (ikus par.

Senperetik 1982/12/15

Aita Lafitte
Uztaritze

Jeun kelonje Agurgarris,

Orain ulertzen dut zertako ANGOLDU-ri horren atxikis zintzaiskion. Noél Mendy-k (83 urte) galdegin bezain laster erran daüt arras ontse ezagutzen zuela hitz hori eta horren erran nahia, nahiz ez omen duen berak nehoiz erebili. Iduritzen zait Urketatik jina edo Urketen hedatuago dela (edo zela) hitz hori Beskoitzen beino.

Noél Mendy hau euskaltzales da eta eskuintiarra. Lexalt apezak, Beskoitzen moldetu zuen multxo famatu hartako 8 lagunetarik bat. (Gaur bige gelditzen bizi). Eskolarik gabee, bainan gogolari gaitza. Ber-bera bizi da etxe batetan oraino ere ene orroite guzian bezala.

Bertzalde nahi neutzuke galdatu :

1°) Nola idatzi behar da :

- "Lemärke-enea" ala "LemärkeRenea" ? Beskoitzen ahaskatzen da "LemärkeAania" bigarren moldetik heldu balitz bezala, literaturaren aldiz lehen forma ikusten dugularik beti. Ala bigak gauza berak dira ?

2°) Beskoitzen maiz erebiltzen da : "ekibai" ; erran nahia "eiki bai"-en kidekoa dateke : "Bien sûr que oui" Nahiz literaturan hau ere beti "bai eiki" ikusi duten.

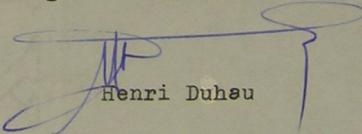
Bada ere bigarren forma bat : "ekibae". Erran nahia : "alta bada" edo "bizkitartean". "eiki bada"-tik heldu ote zaiku ?

"eiki" hori Euskara gerbia da ala gaskoinetikakoa aments ?

Bertzalde "SILABA ALDAKORREN" (?) zerrenda luzatu dut ; gurutze batez merkatu dauzkitzut. Eguneret, lan honen bidez gauza batzu argitzen zaizkit. Orain menetofonez biltzen hasie neiz istorio eta gertakeri edozein. Hastapenean jendeek deusik ez dakite eta gero haseta ezin ixilduek dira !

Eguberri ondoan edo urtats inguruen itzuliño bat gogotik egin nezake horradino...

Arte hortan urte hondar on bat iragan dezazula.

Henri Duhau

N.B. "AZKUE SARIKETA" delakoa ez zuten onertu ene lanttoa. Jose R. Bilbo-ren eskutitzak hauxe derraut : "HASIAN HASI deritzon zure lan hau ez da AZKUE sariketeren baldintzetan sartzen. Sentitzen dut hala izateaz (...) eta eskertzen dizut....."

Zer behar da konprenitu hor ?

Henri DUHAU
SENPERE
Tél 54 10 44

1984 Azaroak 4

Aita LAFITTE
UZTARITZE

Jaunkoak dautzula egun on !

Duela hamabortz bat egun entseiatu nintzen zure kausitzeret, Uzteritzen. Baina etxezainak jakin arazi zautean ez-ontse zinela Baioneko ospitaleen.

Aste huntako HERRIAK etseginekin salatzen dauku karrasken hobekituz zozila. Jaunkoari eskerrak ! Hara berez zertako menturatzen naizen berriz ere zure argien eske.

Kantu edo hobeki erron kantu "puskatu" batekin nindetorkizun. Oso irregularre da, zangoak falta, ahantziak ? Lerroak ere hola direnez ez nezake segurta.

Bistan da helako batez kantatzeret ere etor nindakizukela beharrezko balin badaukazu. Zeren zure iritzia biziki gogotik har beinezake egundaino gure sortetxeen baizik editu izan ez duten kantu berezi huntaz.

Geroragoko bertze kantu batzu ere banituzke. Ez dira haatik, ene ustez segurik, hau bezain bereziak.

Anarteen eskerrik biziensk bihurtzen daukitzut, agurrik beroenekin.

P.S. Jæn Bettit LARREARI, -ubi/de atzizkiez igorri diozkatzun xehetasunak irakurri ditut. Beho-bi aipetzen duzu eta aldiz Otsobi ez. Gauza bera dateke ez ?

Henni DUHAU
SENPERE

Apirilaren 2an

Jain Karonja,

gortzen dautzut Beskoitzeko
"deklinatibidea" edo huren parte
bar bederen -

Halere dautzen zait, bai aditzaz
eta bai deklinatibidez lamiak
bideak ditudala eta lantero
huren lehen zatia horkan uzten
ahal mukeela -

prosozo - juroak nahi bada -
bizteginio eta errantizun
zombietekin osatzeko asmuarekin
maizelanik -

"Ekaina" aldizkari berriak
argitaratzea bezakela noski, lainera
lehenik nahi naukitzuke hiru
galden egin, gero gero :

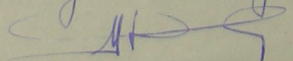
- Subjuntiboa deklinatzen,
imperatibo bilakatzen ote da?
- Imperatiboan, 2. pertsonak
deklinatzen direa egiazki?
- Azkena, orai, orokortu: argitaratza-
koan - lana garbitu eta sailak
elgenataratuta bederen -

lantu huri oter handiegirik
 kusten bazinio, gogotik baino
 gogotikago entzun nezagke zure
 aholkuak
 hortakotz, hemendik astetsu
 batera, horadino itzulinio bat
 egin nezaguke -

Bestalde azkenaldien galdatu
 zinantan eian ezagutzen menez
 Etxalderen egoitza Berkoitzen -

- Etxearen izena HARRETXIA
 gaur eroria, Saline edo Urgezirikako
 kartieran -

Zure gomendio nagoa Agur
 eta miaber behotzetik jaun kalonjea.

44.- Bertze hizki galkor betzu :

R/B : zeRBeit = zeeit ✗
 R/G : haRGetik = haetik ✗
 R/D : behaR Diet = beha iat / behaR Dizut = beha izut etabar...
 N/D : emsiten Diet = emite iat / uzteN Dizut = uzte izut etabar...
 N : emsiten nian = emite nian / uzteN nizun = uzte nizun
 edaN zek = eezek / jaN zek = j Ezek etabar...
 H : ontsa hiza ? = untsa iza ? etabar...
 J : justu-Justuis = justu-ustuis ✗
 DE : xauDE ixilik ! = xauixilik !
 su = s : IReuLDEN + = IReLDEN
 : Jeun ERTORA = JaNARTORA/LaueTAN HOGOI = LeetanHOOI ✗

45.- SILABA ALDAKOR ZONBEIT

R bakunerekin moldetu silaba ehula duzu berenez (1); ikus zer aldeketek sortzen ditin AINTZINEKO BOKALIAREN SOINUIA LUZARAZIZ : (2)

Ikus deklinabidin 12/15 hostuetan		Bertze hitz betzuietan R ehul hori etsa haleber N, F, B, D, G, K :	
3	M -uri = uui -ori = ooi -eri = eei -iri = iiy S -ari = sai	-abo- = oo -ebo- = oo -ago- = oo(3)	HARReboTSA HARRoOTSA ✗ ARReboTIN ARRoOTIN ✗ HANDIego/KO HANDIoo/KO etabar. LEHENego/KO LEHENoo/KO etabar.
4/5/6	M -ure- = uu -ire- = ii -ore- = oo S -ere- = ee	-ero- = oo -ego- = oo -obe- = oo	GeroZTIK JooSTIK ENE goSTUKO ENooSTUKO ✗ HobeKI HooKI PRobeTXU PROoTXU ✗ GoBERNA GoORNA ✗
11/12/M/P	-ere- = ee	-ofe- = oo	KofeSA
11/12	S -ere- = ee	orai- = oo	oraiNO
11	S -ere- = ee	-ob- = oo	HARRobIA HARRoOIA ✗
13	-iri- = ii	-one- = oo	GUHoneK GUHooK etabar... ✗
9	M/P -ari- = sai	orene- = oon	BI oreneTAN BIooneTAN etab... ✗
9/10/11/S	-aga- = aa	-ine- = iin	ZineTEN ZiinteTEN
(1) = berez		-ire- = ii	ZireZTE ZiizTE
(2) Nun ezten galtzen : - guetxin = guRE etxean (ue diftongetu gabe)		-ibe- = ii	GANibeTA GANiITA ✗
(3) -ago- = au : BIHARAMUNegoA = BIHARAMUNeua		-eri- = ii	AMeriKETAN AMiikETAN
Aditzin ere aldeketa ber-berak gertatzen ditutzu ; ikus EGON aditza 67. hostun.		-edi- = ii	MediKUA MiikUIA
		-iki- = ii	ATXikiTZEN ATXiiTZEN
		-ene- = ee	EMeneN EMeeN etabar...
		-aga- = aa	AMe goNAT AMeeNAT etab... ✗
		-ere- = ee	GORReeNA GORReeNA etab... ✗
		-oba- = oo	ORobeT OReeT ✗
		-ebe- = ee	BORDeeRRIAN BORDeeRRIAN ✗
		-ade- = aa	ELIZabeRRIN ELIZeeRRIN ✗
		-ere- = ee	KadeNAK KeeNAK ✗
		-eru- = uu	BereZ BeeZ ✗
			MALeRuSKI MALuuSKI

GOGUN HARTU ALDAKETA HAU GUZIAK EZTIRELA ALDI GUZIEZ GERTATZEN ; ikus BOKALEK irauten eta KONTSONANTIK galtzen diren aldiak : SoBeRA, HoBeNDUN eta denek irauten : BI orenENTZAT eta sbar...

Bertzalde selbuespen frango : -iri- = i : IZKiriATU = IZKIATU ✗
 -she- = he : sheMEN = heMEN ✗
 -era- = a : eraTSAALDE = eTSAALDE etab... ✗
 duderik gabe = duderikebe = dusikebe = dusikaa = "dosikaa" Bezkoitzen ! ✗

"Benoo" (=baino)Beinsago-tik heldu balitz bezala ; hale ote da ?

46.- Erran behar dsitzut ere R bakuna hain dela ehula nun bilaketzen bits betzuietan ;

H : meRezi = meHexi / beReizi = beHexi / iRetsi = iHetsi
 ✗ goRostola = goHostola / eRente = eHente / geRezi = geHezi
 goReintzi = goHeintzi / laRatza = laHetza / eRotza = eHotza
 D : iRebezi = iDezi / iReki = iDeki / arraRo = arreDo